

Předmluva.

Přicházím-li opožděně s druhou částí monografie o Jiřím Bendovi, jsou toho příčinou zevní okolnosti, jež překonati nebylo v mých silách.

Tato část zahrnuje Bendův život a Bendovu tvorbu v letech 1750—1774, t. j. od nastoupení úřadu maěstra v Gotě až do příchodu Seylerovy divadelní společnosti do Goty, kdy v uměleckých poměrech gotských i ve směru Bendovy tvorby nastal důležitý obrat.

Metodická zásada celé této monografie o umělci spočívá na tom noetickém základě, že k uspokojivému poznání osobnosti tvůrce a jeho díla mohu dospět jedině tehdy, jestliže poznám inspirační zdroj, z něhož dílo vyrostlo, a hlavně vnitřní strukturu díla. Inspiračním zdrojem přitom rozumím všechny poznatelné podmínky, jež působily na vývoj umělecké osobnosti, i všechny podněty, jež určovaly směr a kvalitu díla. Poznat inspirační zdroj je otázka historická a psychologická. Poznáním inspiračního zdroje, takto do šíře i do hloubky pojatého, vyčerpávám však pouhou polovinu svého úkolu. Druhá polovina teprve dovršuje a uzavírá problémy umělecké monografie. Je to poznání vnitřní struktury a vnitřního organismu vytvořeného díla, jeho vývojové linie, jeho poměru k umění, jež je obklopovalo v minulosti i v současnosti, po případě i v následnosti, jeho funkčnosti v současné i v pozdější době. Toto poznání se děje cestou analytickou a je otázkou estetickou a otázkou hudebně-historické kritiky a též sociologie umění. Teprve tímto dvojím poznáním dospívám k dokonalému proniknutí díla; teprve na těchto základech mohu přikročit ke konečnému syntetickému obrazu tvůrce.

Věren této metodické zásadě, podávám v tomto díle nejprve ony zevní podmínky, jež sloužily Bendovi v Gotě za inspirační zdroj. Při tom jsem se snažil pečlivě se vyvarovat všech odboček,

kteřé by naturalisticky kupily sebraný materiál a tím rušily jednotnou koncepci a jednotný styl knihy. Nešlo mi zde o hromadění zevních fakt, nýbrž o postižení duševních a myšlenkových proudů, které vanuly tehdy Gotou a působily na utváření psychického organismu Bendova. Neboť především tyto ideové proudy — a možno říci, jedině ony — mají význam pro tvůrčí vývoj umělcův.

Nerad, přinucen dnešními mimořádnými hospodářskými poměry, se odhodlávám oddělit od tohoto dílu knihy díl druhý, který se zabývá skladatelskou činností Bendovou v l. 1750—1774 a podává analysu jeho díla. Oba díly, tento historický a druhý esteticko-analytický a hudebně-historický, tvoří celek a vzájemně se doplňují. Teprve tímto druhým dílem bude tato druhá část ukončena.

Prameny tohoto svazku:

V hojně míře je poskytl dřívější vévod. archiv zámku Friedensteinu v Gotě, nyní stát. durynský archiv v Gotě. Jsou to zvláště akta z úřední registratury: Bendova Dieneracta (U U XXXVII, 52). Byla sebrána do jednoho svazku r. 1778, když Benda opouštěl gotské vévodské služby a když v jeho služebních aktech se hledaly doklady o tom, jaké má povinnosti k vévodské komoře. Druhá skupina jsou divadelní akta (Y Y X, 24, 36, 46), obsahující dokumenty o divadle, dále akta o dvorní kapele (U U XXXVII. 40, 45, 56), většinou ve formě platebních rozkazů, jež, posílal vévoda své komoře nebo dvor. maršálskému úřadu. K tomu přistupují další svazky platebních rozkazů, týkající se celého dvora (Y Y V. 3. 51. 52) a akta o peněžních nákladech na divadlo (E XIII, A). Tato akta se doplňují s t. zv. Codices chartacei (Cod. Chart.), které obsahují čistopisy nebo i koncepty s vlastnoručními přípisky vévodovými, a to aktů, z nichž mnohé jsou též obsaženy v U U XXXVII. a j. Jsou to zejména Cod. Chart. 1332 (čistopisy, autografy), 1334 (koncepty o divadle), 1332, 8 a 1335, 2 (divadlo). Důležité jsou též divadelní inventáře jednak v Cod. Chart. 1332, 7, jednak v X X VI, 78. Jiné prameny, pokud netvoří ucelenou skupinu, budou uvedeny vždy na příslušném místě.

Zvláštní skupinu gotských pramenů tvoří t. zv. Fourir-Bücher. Dvorní písař (Fourir) měl povinnost do zvláštní knihy psát deník dvorního života. Byly zapisovány především významné události dvorní, jako narozeniny, jmeniny a úmrtí členů panov-

nické rodiny, dále sepisování účastníci při dvorní tabuli, kde kdo seděl a pod. Dále se zapisovaly i jiné události, jako návštěvy cizích hostů u dvora a při tom také, kdy hrála kapela, byla-li dvorní komedie nebo intermezzo. Tak vznikl deník dvorního života, skrývající i pro nás ne jeden cenný záznam. Úroveň tohoto deníku je ovšem nestejná, podle toho, zdali si Fourir všiml více pouhých dvorních okázalostí, nebo také událostí rázu kulturního. Fourir-Bücher (budou zkracovány F.-B.) jsou zachovány pro celé období Bendova působení v Gotě s některými malými mezerami, o nichž bude učiněna zmínka v dalším výkladě. Přinesly zvláště cenný doplněk k dějinám gotského divadla a intermezza.

V první a třetí kapitole jsem se opíral nejvíce o tištěné prameny. Je to hlavně korespondence mezi vévodkyní Luisou Dorotou a Voltairem a Grimmova *Correspondence littéraire* v edici Tournouxově. Partie o „moravských bratřích“ v první kapitole je založena na studiu původních a dosud z velké části neužitých pramenů ze stát. archivu v Gotě, z archivu herrnhutské obce v Neudietendorfě u Goty a z archivu Jednoty v Herrnhutě. Nechtěje, aby touto partií neúměrně vzrostl rozsah této kapitoly, otiskl jsem výsledek těchto studií v *Časop. Matice Morav.* 1929 (Moravští bratři u durynské Goty), a v *Mitteilungen des Vereins für Gothaische Geschichte und Altertumforschung* (*Zwei Beiträge zur Geschichte der Herrnhuter-Gemeinde in Neudietendorf*, 1930—31). V této knize podávám výsledek těchto svých studií, pokud se tím doplňuje a osvětluje celá kulturní atmosféra v tehdejší Gotě.

Věnování, jež jsem předeslal první části této práce, vztahuje se ovšem i na všechny další svazky. Také tento byl psán ve vzpomínkách na Otakara Hostinského a na jeho požadavek stylovosti.

Panu kol. univ. prof. dr. Frant. Novotnému a dr. Boh. Štědroňovi děkuji, že se mnou četli korekturu tohoto spisu.

V Brně-Král. Poli, dne 15. ledna 1934.

V. H.

